

УДК 634.11:631.527:632.4

СЕЛЕКЦІЯ НА ОТРИМАННЯ ЛІТНІХ ІМУННИХ СОРТІВ ЯБЛУНІ (*MALUS DOMESTICA* BORKH.)

Л.Д. БОЛДИЖЕВА, кандидат с.-г. наук, ст. наук. співробітник

Інститут садівництва (ІС) НААН України, Київ-27, вул. Садова, 23,
e-mail: FORMYLA60@i.ua

У 2015 році подано до Державного реєстру сортів рослин літній імунний сорт яблуні Настя. Відібрано шість літніх елітних форм цієї культури з різними термінами досягання – 17-4-81, 17-4-82, 17-5-64, 17-5-39, 17-3-86, 17-4-32, які поєднують у собі високі врожайність, товарність, смакові якості плодів, зимостійкість з придатністю дерев до інтенсивних технологій вирощування. Важливим є те, що всі шість імунні до парші. Більшість же форм стійкі до борошнистої роси, що забезпечує одержання екологічно чистої продукції та зменшення техногенних навантажень на довкілля. В подальшому краці з них будуть зареєстровані як сорти для поширення в Україні.

Ключові слова: яблуня, елітні форми, врожайність, сорт, зимостійкість, товарність.

Серед усіх фруктів особливою популярністю завжди користувались і користуються яблука, тому що вони доступні для споживання цілий рік, і немає такого саду, в якому б не було хоча б одного дерева даного виду. Існує величезна кількість сортів яблуні різних термінів дозрівання, які діляться на літні, осінні та зимові. Перші ще ділять на ранньолітні, літні та пізньолітні. Їх плоди майже не зберігаються. Вони придатні до споживання безпосередньо після знімання чи нетривалого зберігання в холодильнику.

Інтерес промислового плодівництва до літніх яблук незначний, але садівники - аматори прагнуть на своїх ділянках мати 1-2 дерева сортів ранньолітнього чи літнього строків досягання. Любителів не відлякує розтягнутий термін дозрівання, нетривалість зберігання та невисока транспортабельність їх плодів, і водночас вони цінуються за те, що досягають першими, добрі на смак з ніжною м'якоттю, соковиті. Однак поповнення сортименту яблуні відбувається в основному за рахунок зимової групи. Всі літні сорти (100%) були районовані до 1962 року [1, 2], і нових у Державному реєстрі сортів рослин майже немає.

Поява сортів, імунних до парші, спонукає селекціонерів до отримання літніх, які б не уражувалися цією хворобою. Адже період від цвітіння дерев до дозрівання плодів дуже короткий і хімічні обробки на цих сортах майже не проводять. Це позначається на якості плодів.

Методика досліджень. Вивчення літніх елітних форм яблуні проводилось у гібридних насадженнях посадки 2004 і 2009 років у відповідності з «Программой и методикой сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур» (1999) [3].

Зимостійкість визначали шляхом штучного проморожування однорічних пагонів за методикою М.О.Соловйової [4].

В результаті досліджень був відібраний та переданий до Інституту експертизи сортів рослин для отримання патенту і внесення до Державного реєстру рослин літній імунний сорт Настя, отриманий від схрещування Вісти Белли та Пріми.

Дерево середньоросле, формує невелику овальну крону. У плодоношення на середньорослій підщепі вступає на третій - четвертий рік. Стійкий до борошнистої роси, зимостійкий, високоврожайний.

Плоди середнього розміру, масою 130-170 г, сплющено-округлі зі слабкою ребристістю, зеленувато-жовті, з червоним розмитим рум'янцем у штрихах на більшій частині поверхні.

М'якоть кремова, дрібнозерниста, дуже щільна та соковита, кисло-солодкого смаку (8,2-8,5 бала). Хімічний склад, %: сухі розчинні речовини – 13,5-12,3, цукри – 11,4-9,41, кислоти – 0,62-0,56, а також 7,7-8,1 мг вітаміну С на 100 г сирої маси.

Знімальна та споживча стиглість настають на початку другої декади серпня. Достигання на дереві неоднчасне і триває протягом місяця.

Рис. Новий сорт яблуні Настя

Крім сорту Настя, відібрано шість літніх елітних форм з різними термінами дозрівання: 17-4-81, 17-4-82, 17-5-64, 17-5-39, 17-3-86, 17-4-32 – для подальшого вивчення та реєстрації кращих як сорти для поширення в Україні. Вони поєднують високі смакові якості, товарність, високу врожайність, зимостійкість, належні біохімічні показники з придатністю рослин до інтенсивних технологій вирощування. Важливо, що всі вони імунні до парші, більшість стійкі до борошнистої роси, що забезпечує одержання екологічно чистої продукції та зменшення техногенних навантажень на довкілля.

Наводимо стислу характеристику цих форм.

17-4-81. Виведена внаслідок схрещування сортів Вільямс Прайд і Каравела. Дерева невеликі, компактні. Плоди округло-конічні, жовтувато-зелені, з темно - бордовим розмитим рум'янцем майже на всій поверхні середньої щільності, соковиті. Знімальна та споживча стиглість настають у другій - третій декадах липня.

17-4-82. Одержана від схрещування сортів Вільямс Прайд і Каравела. Дерева середньорослі, компактні. Плоди сплющено-округлі, жовтувато-зелені, з червоним розмитим рум'янцем у штрихах майже на всій поверхні середньої щільності, соковиті. Знімальна та споживча стиглість настають у другій - третій декадах липня.

17-5-64. Створена в результаті схрещування сортів Вільямс Прайд і Джулія. Плоди конічні, жовто-зелені, з бордовим розмитим рум'янцем майже на всій поверхні, середньої щільності, соковиті. Знімальна та споживча стиглість настають у кінці липня.

17-5-39. Отримана від схрещування сортів Вільямс Прайд і Папіровка. Дерева середньорослі, невеликі. Плоди округло-конічні, жовто-зелені, з червоним розмитим рум'янцем у штрихах середньої щільності, соковиті. Знімальна та споживча стиглість настають у кінці липня.

17-4-32. Виведена внаслідок схрещування сортів Вільямс Прайд і Дельбарестіваль. Дерева середньорослі з округлою кроною. Плоди конічні, жовто-зелені, з червоним розмитим рум'янцем у штрихах майже на всій поверхні середньої щільності, соковиті. Знімальна та споживча стиглість настають на початку серпня.

17-3-86. Одержана від схрещування сортів Пріма та Ямба. Дерева невеликі з округлою кроною. Плоди округло-конічні, жовто-зелені, з темно червоним розмитим рум'янцем майже на всій поверхні щільні, соковиті. Знімальна та споживча стиглість настають у кінці серпня.

Всі елітні форми вивчалися на зимостійкість у польових умовах і при штучному проморожуванні однорічних пагонів за температури мінус 30 і мінус 35° С.

Для порівняння з пошкодженнями в дерев гібридних форм проморожували пагони літнього сорту Папіровка. З таблиці видно, що всі елітні форми показали зимостійкість на рівні цього сорту чи кращу. Це дає можливість для широкого їх впровадження.

Пошкодження однорічних пагонів дерев елітних форм яблуні при штучному проморожуванні, балів

Форми та сорти	- 30° С			- 35° С		
	кора	деревина	бруньки	кора	деревина	бруньки
Папіровка	0,5	0,7	2,2	1,4	1,2	4,0
Настя	0,65	0,8	2,1	1,4	1,2	4,0
17-4-32	0,65	0,6	2,3	1,2	1,0	4,0
17-4-81	0,7	0,7	2,2	1,1	0,9	3,8
17-5-64	0,6	0,8	1,9	1,15	0,9	3,5
17-4-82	0,6	0,7	1,7	1,35	0,9	4,0
17-5-39	0,5	0,6	1,8	0,85	0,9	3,4
17-3-86	0,4	0,5	1,9	0,9	0,8	3,8

Висновки. Всебічна оцінка літніх елітних форм яблуні дозволила відібрати кращі, які поєднують у собі високу врожайність, смакові якості, зимостійкість, лежкість при зберіганні, стійкість до основних хвороб з придатністю до інтенсивних технологій вирощування. У подальшому це дасть можливість зареєструвати їх як сорти для поширення в Україні.

Список використаної літератури

1. Кондратенко Т.Є. Яблуня в Україні, сорти. – Київ: Світ, 2001. – 297 с.
2. Кондратенко Т.Є. Яблуня. Сорти.– Київ: КП «Дім, сад, город», 2005. – 54 с.
3. Программа и методика сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур / Под общ. ред. Е.Н. Седова – Орел: ВНИИСПК, 1999. – 608 с.
4. Соловьева М.А. Методика определения зимостойкости плодовых культур методическое пособие. – Ленинград, 1982. – 35 с.

BREEDING FOR OBTAINING SUMMER IMMUNE APPLE (*MALUS DOMESTICA BORKH.*) CULTIVARS

L.D. BOLDYZHEVA, PhD, Senior Research Worker

Institute of Horticulture, NAAS of Ukraine, Kyiv-27, 23, Sadova st., e-mail: FORMYLA60@i.ua

In the year 2015 the summer immune apple cultivar Nastya was submitted to the State Register of the Cultivars of Plants. 6 this crop summer elite forms with different ripening rates were selected – 17-4-81, 17-4-82, 17-5-64, 17-5-39, 17-3-86, 17-4-32, which combined high yield, marketability, taste qualities, winter- hardiness with the favourability of the trees for intensive technologies of cultivation. It is important that all the six ones are scab immune. Most of the forms are powdery mildew resistant. It provides obtaining ecologically pure products and reducing technogenic loads on the environment. In the future the best of them will be registered as cvs for the spread in Ukraine.

Key words: apple, elite forms, yield, cultivar, winter-hardiness, marketability.

СЕЛЕКЦИЯ НА ПОЛУЧЕНИЕ ЛЕТНИХ ИММУННЫХ СОРТОВ ЯБЛОНИ (*MALUS DOMESTICA BORKH.*)

Л.Д. БОЛДЫЖЕВА, кандидат с.-х. наук, ст. науч. сотрудник

Институт садоводства НААН Украины, Киев-27, ул. Садовая, 23, e-mail: FORMYLA60@i.ua

В 2015 году передан в Государственный реестр сортов растений летний иммунный сорт яблони Настя. Отобраны шесть летних элитных форм этой культуры с разными сроками созревания – 17-4-81, 17-4-82, 17-5-64, 17-5-39, 17-3-86, 17-4-32, которые сочетают в себе высокую стабильную урожайность, товарность, вкусовые качества плодов, зимостойкость с возможностью выращивать деревья по интенсивным технологиям. Важным является то, что все шесть иммунны к парше. Большинство же форм устойчиво к мучнистой росе, что обеспечивает возможность получать экологически чистую продукцию и уменьшать загрязнение окружающей среды. В дальнейшем лучшие из них будут зарегистрированы как сорта для распространения в Украине.

Ключевые слова: яблоня, элитные формы, урожайность, сорт, зимостойкость, товарность.

Одержано редколлегією 17.11.15